

4. Kornushchenko I. T. G. Shevchenko: Summer. - Artistic calendar of Lipovodolinschiny / I. Kornushchenko // Lenin's flag. - 1974 - March 8 - P. 4
5. Layevsky S. By the ways of Taras Shevchenko. Chernihiv region. - Bogdan, 2006.
6. Oleinikov M. T. G. Shevchenko in Lihvin, - Red ray, March 22, 1973
7. Oleynikov M. Here was Kobzar / M. Oleynikov // Forward. - 1976 - July 24 - С.4
8. Sapukhin P., the presence of Shevchenko in Sumy region. - Sumy, 1995-pp. 18-19.
9. Skakun V. Literary Sumy / Victor Skakun. - K. : Muz. Ukraine, 1995.
10. Stupak Yu.P. Outstanding artists in Sumy region. - X. : Flag, 1969.- P. 15-16.
11. Sumy City Centralized Library System [Electronic resource]. - Access mode: URL: http://library-sumy.com/sumy/pismennik_sumy/12/658/. - Title from the screen.
12. Taras Shevchenko and Sumy oblast: collection / [ordering. O. P. Stolbin]. - Sumy: Ed. - kind of branch of the press office, 1993. - p.104
13. Shevchenko and our region. From the history of Lebedynschiny: collection / [ordering. RP Lacey] - Lebedin: VV "White Swan", 1994. - P.43.
14. Shentius K. His books went hand in hand. - Homeland, 1989, No. 6, p. 166-177.
15. Shentius K. Contemporaries of Shevchenko, - Fatherland 1997, №3 - С.216-2017.

УДК УДК 37.035.6

Аксененко Л.Л.
молодший науковий співробітник
Лебединського міського художнього музею
з питань охорони пам'яток і розвитку туризму

ЛЕБЕДИНЩИНА – КОЗАЦЬКА ДОБА

У статті розповідається про дослідження поселень на території Лебединщини козацької доби: будівництво укріплень козаками-черкесами, заснування та устрій населених пунктів краю.

Ключові слова: *Лебединщина сармати, скіфи, готи, гуни, хозари, печеніги, угри, половці, монголо-татарські племена, козаки, «Дике поле», «Леб'язий город».*

Аксененко Л.Л. Лебединщина в казацький період.

В статтє рассказывается об исследовании поселений на территории Лебединщины периода казачества: строительство укреплений козаками-черкесами, основание и устройство населенных пунктов края.

Ключевые слова *Лебединщина, сарматы, скифы, готы, гунны, хазары, печенегы, угры, половцы, монголо-татарские племена, казаки, «Дикое поле», «Лебязий город».*

Aksenenko L.L. Lebedinskiy period cossack twenty-fourhours

Issledovaniye poseleniy na territorii Lebedinshchiny kazachestva: stroitel'stvo ukrepleniy kozakami-cherkesami, osnovaniya i ustroystvo naseleennykh punktov kraya.

Key words *Lebedinshchiny sarmaty, skify, goty, gunny, khazary, pechenegi, ugry, polovtsy, mongolo-tatarskiye plemena, kazaki, «Dikoye pole», «Leb'yazhiy gorod».*

Український народ зберіг свою мову, культуру, традиції, незважаючи на перебування під владою сусідніх держав. На території Лебединщини проживали різні кочові народи: сармати, скіфи, готи, гуни, хозари, печеніги, угри, половці, монголо-татарські племена, козаки.

Нинішня територія Лебединщини знаходиться на колишньому «Дикому полі», яке виникло у середині XIII ст., після монголо-татарської навали. Протягом декількох століть наша територія перебувала в підпорядкуванні таких держав: у XIV ст. увійшла до складу Великого князівства Литовського, на поч. XVI ст. до Московської держави, у 1619 р. – Речі Посполитої, у 1634 р. – Московської держави.

З кінця XVI ст. «Дике поле» починає заселятися у зв'язку із початком його колонізації Московською державою. В XVII ст. частина населення Правобережжя Дніпра, потерпаючи від польської шляхти, вирушили на Схід. Люди оселялися на вільних землях «Дикого поля». Розселяючись біля водоймищ, вони засновували слободи. Сільських і міських жителів слобод тимчасово (на 10 – 30 років) було звільнено від повинностей і податків. Так утворюється Слобідська Україна або Слобожанщина.

Перші переселення на території Слобожанщини на початку XVII ст. розташовувались в Межиріччі, Пристайловому, Кам'яному, Великому Висторопі. На землях сучасної Лебединщини виникають: Будилка, Берестівка, Боровенька, Московський Бобрік, Курган-Озак. Перше масове розселення було менш інтенсивним (до битви під Берестечком), це 1638 і 1645-1647 рр.

Інтенсивне переселення проходило в складні часи: 1650-1652, 1659, 1711-1715 рр. Причиною другої хвилі переселення була поразка під Берестечком під час Національно-визвольної війни 1648-1657 рр. Люди переселялися «на слободи». Це – Лебедин, Павленкове, Ворожба, Пристайлове, Червлене, пізніше – Штепівка, Бишків і Михайлівка, Малий Вистороп та Боброве [1].

У «Белгородской сметной ведомости» за 1678 р. вказується, що місто Лебедин збудовано на р. Вільшанці у 1652 р. Це й можна вважати офіційною датою заснування міста. Переселенці з Черкащини, мабуть, і запровадили назву Лебедин.

Першими будівниками укріплень в місті Лебедин були козаки-черкаси. Лебединська фортеця заснована у 1658 р., проте зустрічаються дати і 1652, 1654, 1655 роки. Укріплене передмістя розпланували на невисокому пласкому мисі, обмеженому річками Вільшанкою, Труханкою, Труфановим болотом і Перекопом. Замок розташований на мисі трапецієподібної форми. Висота над рівнем запливи становить 3 метри. З напільного боку замок був укріплений валом, від якого залишилися нижня частина висотою 1 метр, та ровом, на даний час засипаним. Розміри замку 30 м на 75 м на 65 м. Його оборонну огорожу утворювали земляний вал і дубовий палисад. Західніше замку розташовувався «окольний город» або посад. Він займав мис, утворений річкою Ольшанкою та безіменним струмком. Форма укріплень повторює схили берегових терас. Посад був укріплений по периметру валом та ровом (зі східного та південного боків). Про наявність рову з південного боку говорить збережена назва вулиці – «перекоп»[1].

Восени 1658 р. слобода Лебедин увійшла до козачого реєстру «Леб'яжий город». Із 1659 р. і на 106 років Леб'яжий город стає сотенним містечком Сумського слобідського козацького полку. Місто ділилося на сотні, сотні на курені. Місто було важливим військово-адміністративним пунктом по межі із сусідньою Польщею. В місті проживали: козаки городової служби, «реєстрове козацтво», ремісники, московські пушкарі. До складу Сумського слобідського козацького полку, який підпорядковувався Белгородському воєводі входили: Лебединська, Бишкінська, Ворожбянська, Межиріцька, Штепівська сотні.

Наприкінці XVII ст. «Леб'яже місто» інтенсивно розвивалося, збільшувалося його населення, а відтак і можливості проведення складних інженерних робіт. У 1678 р. оборонні споруди включали глибокий рів, крутий земляний вал, на гребені якого височів частокіл. По кутах розташовувалися бастіони, на стінах було до 20 башт. На сьогодні укріплення не збереглися. Розміри «окольного города» 700 м на 350-400 м.

У 1681 р. місто мало 2061 мешканця чоловічої статі, з яких 403 були козаками полкової служби, 553 – козаками городової служби, 1089 – міщанами і 16 – московськими пушкарями.

На кінець XVII ст. у Лебедині була найкраща фортеця порівняно з іншими сотенними містами Слобожанщини. Із збільшенням населення, виникають слободи Довгалівка (на лівобережжі річки Вільшанки), Кобища (на правобережжі Вільшанки).

Сумні події відбувалися в Лебедині на початку XVIII ст. Наприкінці 1708 р. Лебединщина була втягнута у хід Північної війни між Росією і Швецією (1700-1721 рр.). Майже місяць, з 25 листопада по 26 грудня 1708 р., в Лебедині розміщувалася штаб-квартира Петра I. Цар готував армію до вирішального бою з шведами, 3 і 4 грудня він провів у Лебедині військову раду. Підтримав Петра I і новопризначений гетьман Лівобережної України Іван Скоропадський. Саме він розсилав з Лебедина універсали, спростовуючи ними універсали Мазепи.

Петро проголосив у Лебедині прощення людям, які підтримували Мазепу. За прощенням явився до царя Данило Апостол, полковник Миргородський. Петро залишив за ним полк і всі його володіння. За ним явився генеральний хорунжий Іван Сулима, – потім полковник Гнат Галаган і їм була подарована милість царя. Прощення отримали всі хто звернувся, хто ж не розкається, поплатився життям. Для допитів і страти в Лебедин звозили прибічників Івана Мазепи. Олександр Меншиков керував розслідуванням справи. Людей катували, били батогами, припікали розкаленим залізом. Хто не витримував другого і третього катування, як винного, наказували стратити. Число закатованих гетьманців було до 900 осіб.

Місце захоронення гетьманців знаходилося у садку одного із прихожан Вознесенської церкви, в 300 сажнях від колишнього валу міста, їх поховали за межами міста поблизу нинішнього Мироносицького кладовища.

Петром I на місці поховань було заборонено ставити хреста та наказано вивозити сюди дохлу худобу. Пізніше місце поховання страчених козаків назвали Гетьманським кладовищем, а лебединські козаки насипали в пам'ять полеглих побратимів високу могилу – більше 20 метрів у довжину і ширину та 4 метри у висоту. Козацьку могилу доглядали лебединці, правили тут панахиди, саджали квіти. У дореволюційний час на могилі були хрест і огорожа. Могила проіснувала до 1957 р., а потім була зруйнована у зв'язку з подальшою забудовою вул. Пограничної. У час новітнього українського відродження Сумське козацтво, просвітяни і місцеві краєзнавці відшукали місце кладовища гетьманців і насипали могилу вдруге, поставили на ній хрест.

14 серпня 1993 р. священики Сум і Лебедина освятили її та відслужили панахиду по полеглих захисниках державності і волі України. Нині щороку в День Українського Козацтва 14 жовтня тут відбуваються мітинги і служаться панахиди священиками Української Православної Церкви Київського Патріархату. Але місцеві краєзнавці, історики й просвітяни мріяли про спорудження тут справжнього меморіалу, гідного борців за народну волю. На народні кошти було замовлено й виготовлено кам'яного хреста, який з 2006 року зберігався у місцевого краєзнавця Бориса Ткаченка. Але будівництво самого меморіалу з різних причин усе відкладалося. І ось, в 2013 році в сквері пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років було насипано курган, на ньому встановлено кам'яного хреста та невеличку капличку з образом покровительки України й українського

козацтва Покрови Пресвятої Богородиці. На меморіальній гранітній дошці викарбовано напис: «Славним козакам, борцям за волю України 1708-1709 років. Пам'ять про вас довічна... Від вдячних нащадків»[3, с. 1].

За адміністративно-територіальною реформою 1708-1709 рр. Лебединщина увійшла до Азовської губернії, а в 1719 р. стала частиною Київської.

На початку XVIII ст. в Лебедині були будинки чернігівського полковника, наказного гетьмана Лівобережної України Павла Полуботка.

У 1722 р. слобідські полки були знову підпорядковані белгородському воєводі, а в 1726 р. – Військовій колегії.

У другій половині XVIII ст. в Лебедині розвивається ремесло і торгівля. Тричі на рік відбуваються ярмарки. Працювали такі цехи: гончарні, ковальські, ткацькі, шевські.

У 1765 р. російська імператриця Катерина II ліквідувала слобідські козацькі полки. На території Слобожанщини була створена Слобідсько-Українська губернія з центром у Харкові. Лебедин стає військовою слободою, центром комісарства Сумської провінції Слобідсько-Української губернії з комісарським правлінням.

Із 1780 р. Лебедин став повітовим містом Харківського намісництва. У 1781 р. Катерина II затвердила герб Лебедини у вигляді щита, у верхній частині якого було зображено герб намісницького міста Харкова, а в нижній – на золотому полі лебеда, що символізує назву міста.

У 1782 р. «Леб'язий город» було перейменовано на повітове місто Лебедин. У XVIII ст. були засновані: Калюжне, Гудимівка, Грунь, Голубівка, Семиротівщина...

У 1785 р. в місті діяло 13 церков: кам'яна – 1, дерев'яних – 12. Був старовинний земляний вал із ровом. Було 2 соляних магазини, 4 богадільні, 21 кузня, 1207 партикулярних (приватних) будинків. Люди продовжують займатися землеробством і скотарством, також винокурінням. Проживають і ремісники: кравці, чоботарі, кузнеці і інші. Фабрик немає, водяних і мучних млинів – 5.

У 1797 р. Лебедин увійшов до складу Охтирського повіту Слобідсько-Української губернії, місто втрачає статус повітового [2, с. 4-5].

У 1802 р. місто знову стало повітовим, згідно указу Олександра I. Місто продовжує розвиватися.

Який же був одяг і містян Лебедини? Чоловіки і жінки носили кунтуш. Під кунтушем чоловіки носили «піджупанник», вузькі рукава якого протягували у розрізи рукавів кунтуша. Жіночі кунтуші мали дві пари рукавів. Одну пару одягали на руки та просовували їх в іншу пару розрізаних рукавів. Шляхта та козацька старшина шили свої кунтуші з парчі або шовкових дорогих тканин. Бідніші прошарки населення шили кунтуші з тонкого сукна. Взуття у чоловіків і жінок – саф'янові або шкіряні, червоного чи жовтого кольору. Замість каблуків – залізни підкови. Сорочки у багатших вишиті візерунком, у бідних – без вишивки. Дівчата стрічками пов'язували голову і вплітали їх у коси. На шії жінки і дівчата носили намисто із червоного скла або дорогоцінного каменю, на яке підвішували золоті монетки. На голові заможні жінки носили шапки кораблики. Робили їх із парчі, а відвороти з хутра. Замість спідниць жінки носили плахти [2, с. 115-116].

Таким чином, у середині XIV століття на території Лебединщини відбулося заселення та заснування та розвиток великої частини населених пунктів. Від сивої давнини до сьогодення люди нашого краю прагнули будувати своє життя за законами справедливості, миру, добра, сумлінної праці на благо рідного краю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник. — Суми: Рекламно-видавниче об'єднання «АС-Медіа», 2003. – 515 с.
2. Лебедин: Зб. архівних документів і матеріалів / Головний ред. В. К. Мигаль; Упоряд.: Л. М. Момот, Т. В. Чернявська. – Харків: Фоліо, 1997. – 187 с.
3. Лукаш Станіслав Козацька святиня відроджується / Станіслав Лукаш //День України, 2009. – 12 листопада.

REFERENCES

1. Sumy region in names: Encyclopedic guide. - Sumy: Advertising and publishing association "AS-Media", 2003. - 515 p.
2. Swans: Coll. archival documents and materials / Editor's note. V.K.Migal; Order: L. M. Momot, T. Chernyavskaya. - Kharkiv: Folio, 1997. - 187 pp.
3. Lukash Stanislav Kozatsky shrine is revived / Stanislav Lukash / Day of Ukraine, 2009 - November 12.

УДК 94(477):303.4(2-526.65+929.55) «18/190»

Мірошниченко О. М.

ВОЗНЕСЕНСЬКЕ КЛАДОВИЩЕ ЯК ОБ'ЄКТ ТУРИСТИЧНОГО ПОКАЗУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена вивченню та популяризації некрополістичних пам'яток XIX–XX ст. з території Вознесенського кладовища у м. Глухіві.

Ключові слова: *Вознесенське кладовище, Глухів, хрест, XIX – XX ст.*

Мирошніченко А.Н. Вознесенское кладбище как объект туристического показа. Проблемы и перспективы

Статья посвящена изучению и популяризации некрополистических памятников XIX–XX вв. с территории глуховского Вознесенского кладбища.

Ключевые слова: Вознесенское кладбище, Глухов, крест, XIX–XX вв.

Miroshnichenko O.M. Voznesensky cemetery as a subject of tourist display. Problems and prospects.

Article is devoted to studying and promoting the necropolis monuments of the 19-20th centuries from territory of Hlukhov Voznesensky cemetery.

Key words: Voznesensky cemetery, Hlukhiv, monument, cross, XIX–XX centuries.

Глухівське Вознесенське кладовище (далі ГВК), що утворилося у XVIII ст., вже багато років приваблює науковців своєю некрополістичною спадщиною. Мова йде про кам'яні хрести та плити, обеліски та залишки від каплиць. Всього на цвинтарі виявлено більше двохсот надмогильних пам'яток кінця XVIII – початку XX ст. Ранні обриси кладовища знаходимо на плані Глухова 1776 р. [1]. У Державному архіві Чернігівської області (фонд № 679 Чернігівської духовної консисторії) зберігаються справи № 387 та № 388, які містять дані про церкви і церковних служителів Глухівського повіту початку XX ст. Про Вознесенське кладовище знаходимо наступне: «При церкві знаходиться міський цвинтар, обнесений кам'яною та дерев'яною огорожею» [2]. Цвинтар був вдало розміщений на північній околиці міста. Обмежений з трьох сторін житловими кварталами, він довгі роки розширювався у північному напрямку, займаючи вільні землі. Залізнична лінія Ворожба – Середина-Буда, що пройшла через Глухів у 1893–1895 рр. поряд з кладовищем, унеможливила його подальше розгортання [3, с. 16].

Перші описи епітафій на пам'ятниках ГВК були зроблені В.Л. Модзалевським. у багатотомній роботі «Малороссийский родословник» [4]. Поодинокі описи глухівських надгробків можна знайти в епістолярних джерелах та щоденниках хроністів [5, с. 549; 6]. У 1996 р. побачила світ картотека історика, генеалoga Н.П. Чулкова, що містила опис епітафій та надгробків Глухівських кладовищ. Ця праця мала стати частиною фундаментальної роботи «Русский провинциальный некрополь» [7]. Сучасні дослідники глухівської надмогильної старовини намагаються заповнити прогалини у вивченні цієї теми. В статтях В.Г. Пуцка [8], Н.О. Зайцевої [9], Ю.О. Коваленка [10] знаходимо інформацію про надгробки з ГВК. На окрему увагу заслуговують роботи московського генеалoga В.В. Назарової [11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27]. Завдяки її копійчій архівній роботі десятки імен з глухівських надгробків отримали свою родинну історію. Автор статті вже кілька років поспіль займається виявленням та паспортизацією надмогильних пам'яток з глухівських кладовищ. Результати останніх досліджень опубліковані в збірниках наукових праць [28; 29; 30; 31]. У 2017 р. будуть завершені роботи по опису надгробків, розташованих на ГВК.

На сьогоднішній день Вознесенське кладовище, що знаходиться на землях Глухівської міської ради, вважається закритим. За три століття його територія заповнена повністю. Незважаючи на це, городяни «підхоронюють» небіжчиків в могилах своїх родичів або біля них. Щоб довести родинні зв'язки, не потрібно ніяких підтвержувальних документів. Це призводить до незаконного нищення старих могил, хоча дана проблема постійно озвучується у засобах масової інформації. Офіційно протидіяти вандалізму має стати видання зводу некрополістичних пам'яток Глухова, які доповнять перелік місцевих об'єктів культурної спадщини.

Для привернення уваги до проблем збереження надмогильних пам'ятників на глухівських кладовищах, співробітниками Національного заповідника «Глухів» був розроблений екскурсійний маршрут по території ГВК. 26 квітня 2017 р. його першими відвідувачами стали науковці Глухівського міського краєзнавчого музею, музею С.А. Ковпака, НЗ «Глухів». Екскурсія дала змогу виділити основні проблеми та перспективи подальшого використання цього маршруту.

Що власне може зацікавити екскурсантів на старому глухівському кладовищі і що вони мають очікувати під час огляду об'єктів показу? Територія ГВК знаходиться в межах Глухова. Цвинтар зручно розташований відносно центральних вулиць міста, що дає змогу швидко потрапити до нього. Кладовище має прямокутну форму: із західної сторони воно відділяється від вул. Професора Белявського кам'яним парканом; східна сторона, обнесена дерев'яним парканом, виходить на житловий сектор вулиці Зеленої; північна межує з городами приватного сектору вул. Черешневої, де частково зберігся кам'яний паркан; на південному боці знаходяться в'їзні ворота, вмонтовані у кам'яний паркан із металевою огорожею, що межує з вул. Пирогова. Огорожа цвинтаря запобігає потраплянню на його територію худоби. Біля центрального входу облаштована автопарковка.

За сотні років існування на території ГВК утворилися вулиці. Центральна вулиця тягнеться від вхідних воріт на північ. У напрямку захід-схід її перетинають чотири ґрунтові дороги. Таким чином кладовище розділилося на вісім прямокутних секторів. Всі стежки та дороги всередині цвинтаря не мають твердого покриття. Після дощів вони стають важко прохідними. Регулярне озеленення кладовище не має. Частково зберіглася алея із в'язів уздовж східної та західної стін, серед хаотично посаджених дерев переважає акація, тополь, клен. В багатьох місцях можна зустріти декоративні туї та кущі.

Домінантою ГВК є Вознесенська церква – пам'ятка архітектури місцевого значення (Охорон. № 107 – См), побудована у 1767 р. за проектом архітектора А.В. Квасова [32, с. 308–309]. Пізніше, у 1867 р., вона була перебудована архітектором О.І. Гроссом [33, арк. 12]. Церква є унікальним зразком архаїчного типу культових споруд Лівобережжя. Навколо неї частково зберігся погост – окрема привілейована ділянка кладовища, на якій ховали місцеву аристократію, рангових військових, купців, інтелігенцію. Погост має найбільшу щільність художніх надгробків, виготовлених з різних порід граніту, білого мармуру, ракушняку та місцевого пісковика. Щоб оцінити історичну значимість ГВК, не потрібно оглядати весь цвинтар. Достатньо відвідати погост та прилеглі до церкви квартали, де сконцентрована найбільша кількість старовинних некрополістичних пам'яток. На деяких з них варто зупинитися більш детально.

У кварталі № I виявлено 48 надгробків XIX – початку XX ст. Ця ділянка обмежена із східної сторони центральною вулицею кладовища, із західної – парканом уздовж вул. Професора Белявського, із південної – парканом уздовж вул. Пирогова, північна межує з кварталом № II. Найцікавіші надгробки представлені гранітними пам'ятниками-каплицями на похованнях родини Біловських та Терещенків, хрестом на могилі Василя Олексійовича Нарбути, стелами із полірованого граніту подружжя дворян Піроцьких. В цьому ж кварталі збереглися архаїчні плити першої половини XIX ст., виготовлені із місцевого пісковика. Самою довершеною в художньому відношенні є надмогильна плита Анастасії Іванівни Марченко (1854–1884 рр.).

У кварталі № II відразу потрапляють на очі пам'ятники-каплиці із білого мармуру родини видатного цукрозаводчика Доміана Герасимовича Харитоненка (старшого брата Івана Герасимовича, що похований в м. Суми на кладовищі Петропавлівської церкви) [17, с. 6–7]. Поруч розташовані пам'ятники сім'ї глухівського міського голови І.Ф. Богдановича [18, с. 6]. Всього у другому кварталі зберіглося 45 старовинних надгробків. На особливу увагу заслуговує хрест 1788 р. Виготовлений із місцевого пісковика, він відрізняється своєю неправильністю форми та технікою нанесення зображення.

Сьогодні прогулянки територією ГВК можливі тільки із спеціалістом Національного заповідника «Глухів», адже пересічний турист насилу знайде поміж сучасних поховань старі надгробки. На заваді поціновувачів некрополістичної спадщини стають і природні умови (дощова погода, густа рослинність, сніг тощо), які ускладнюють доступ до пам'яток. Найкращий час для відвідування кладовища – середина весни, коли городяни та відповідні служби прибирають його територію.

Отже, надмогильні пам'ятники Вознесенського кладовища у м. Глухові представляють інтерес не тільки для таких наук, як некрополістика, генеалогія, мистецтвознавство, історія, архітектура, а й для тих громадян, хто позиціонує себе з освіченими і вихованими особами. На заваді збереження старовинних надгробків цвинтаря постають природні (вивітрювання, дощ, лишайники, трухляві дерева) та антропогенні (пов'язані з людською діяльністю) чинники. Але варто згадати хоча б кам'яні хрести та плити, виготовлені із місцевого піщаника глухівськими каменярями. Це ремесло в нашому регіоні є мертвим, тому кожен з їх виробів потребує збереження і догляду.

Після паспортизації та картографування надгробків XVIII – початку XX ст. на Вознесенському кладовищі має бути створена інформаційна карта, що стоятиме при вході та біля однойменного храму, а інформація про них вміщена у звід некрополістичних пам'яток Глухова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна архітектурно-будівельна бібліотека ім. В.Г. Заболотного (далі ДНАББ ім. В.Г. Заболотного). – Шифр зберігання: 72 (084.12)/Ф4519/1–2–351218.
2. Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. 679, оп. 3, спр. 387, 551 арк.
3. Назарова В.В. «Глуховская» железная дорога / В.В. Назарова. – К.: ООО «Новий друк», 2016. – 48 с.
4. Модзалевський В.Л. Малороссийский родословник / В.Л. Модзалевский. – К.: Типография Т-ва Г.Л. Фронкевича і Ко., 1908. – 519 с.
5. Шемшученко Ю.С. Наш друг Туманский / Ю.С. Шемшученко. – К.: Издательский Дом «Юридична книга», 2000. – 656 с.
6. Маркович А.М. Дневныя записки Малороссийского подскарбия генерального Якова Марковича / А.М. Маркович. – М.: Типография В. Готье, 1859. – 432 с.
7. Русский Провинциальный Некрополь. Картотека Н.П. Чулкова из собрания Государственного Литературного Музея. – М.: «Эллис Лак», 1996. – 461 с.
8. Пуцко В.Г. Глухівські кам'яні хрести // Сіверщина в контексті історії України. Збірник наукових праць. Матеріали шостої науково-практичної конференції. – Суми: Видавничий дім «Еллада», 2007. – С. 100–101.
9. Зайцева Н.О. Глухівські надгробки // Сіверщина в історії України. Збірник наукових праць. Випуск 6. – К. – Глухів: ТОВ «ВІО-поліграфісти», 2013. – С. 53–55.
10. Коваленко Ю.О. Історія, закарбована в надгробках // Соборний майдан. – 2009. – 3 (33). – С. 1.
11. Назарова В.В. Тропинками глуховських кладбищ. Куксини // Соборний майдан. – 2014. – 1 (61). – С. 2–3.
12. Назарова В.В. Тропинками глуховських кладбищ. Малченко // Соборний майдан. – 2014. – 3 (63). – С. 3.
13. Назарова В.В. Тропинками глуховських кладбищ. Беки // Соборний майдан. – 2014. – 4 (64). – С. 2–3.
14. Назарова В.В. Тропинками глуховських кладбищ. Бахмацький // Соборний майдан. – 2014. – 5 (65). – С. 3.
15. Назарова В.В. Тропинками глуховських кладбищ. Смаковський // Соборний майдан. – 2014. – 6 (66). – С. 7–8.
16. Назарова В.В. Тропинками глуховських кладбищ. Шигорин. Шемшуків // Соборний майдан. – 2015. – 3 (69). – С. 2–4.
17. Назарова В.В. Тропинками глуховських кладбищ. Константинова. Харитоненки // Соборний майдан. – 2015. – 4 (70). – С. 6–7.

18. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Богданович. Козачек // Соборний майдан. – 2015. – 5 (71). – С. 6–8.
19. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Снежковы // Соборний майдан. – 2015. – 6 (72). – С. 4–5.
20. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Писаревич. Самоквасовы // Соборний майдан. – 2016. – 1 (73). – С. 6–7.
21. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Голубовы. Голубов // Соборний майдан. – 2016. – 3 (75). – С. 4–5.
22. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Колониус. Зайковские // Соборний майдан. – 2016. – 4 (76). – С. 4–5.
23. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Кузнецов // Соборний майдан. – 2016. – 5 (77). – С. 3.
24. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Тищенко-Мищенко // Соборний майдан. – 2016. – 6 (78). – С. 5.
25. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Андриевский // Соборний майдан. – 2017. – 1 (79). – С. 3.
26. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Присненко // Соборний майдан. – 2017. – 2 (80). – С. 6.
27. Назарова В.В. Тропинками глуховских кладбищ. Брюхачев // Соборний майдан. – 2017. – 3 (81). – С. 6.
28. Мірошніченко О.М. У кожного свій хрест // Соборний майдан. – 2011. – 5 (47). – С. 3.
29. Мірошніченко О.М. Меморіальні пам'ятки Глухова XIX – початку XX ст. Вознесенське кладовище // Ніжинська старовина. Збірник регіональної історії та пам'яткознавства. Випуск 24 (27). – Ніжин – Київ: ПП «Лисенко М.М.», 2017. – С. 109–115.
30. Мірошніченко О.М. Нові знахідки меморіальних пам'яток XIX – початку XX ст. на Вознесенському кладовищі // Сіверщина в історії України. Наукове видання. Випуск 10. – Глухів – Київ: ПП «Лисенко М.М.», 2017. – С. 86–89.
31. Мірошніченко О.М. Хресторобство на Глухівщині у XIX – на початку XX ст. // Конопотські читання. Випуск VIII. – Ніжин: ПП «Лисенко М.М.», 2017. – С. 174–176.
32. Вечерський В.В. Пам'ятки архітектури й містобудування Лівобережної України / В.В. Вечерський. – К.: Видавничий дім А.С.С., 2005. – 586 с.
33. ДАЧО, ф. 127, оп. 16, спр. 100, арк. 12–13.

REFERENCES

1. Derzhavna arkhitekturno-budivelná biblioteka im. V.H. Zabolotnoho (dali DNABB im. V.H. Zabolotnoho). – Shyfr zberihannya: 72 (084.12)/F4519/1–2–351218.
2. Derzhavnyy arkhiv Chernihivs'koyi oblasti (dali – DACHO), f. 679, op. 3, spr. 387, 551 ark.
3. Nazarova V.V. «Hlukhovskaya» zheleznaya doroha / V.V. Nazarova. – K.: OOO «Novyy druk», 2016. – 48 s.
4. Modzalevskyy V.L. Malorossyyskiy rodoslovyk / V.L. Modzalevskyy. – K.: Tipohrafiya T-va H.L. Frontskiyevycha i Ko., 1908. – 519 s.
5. Shemshuchenko YU.S. Nash druh Tumanskyy / YU.S. Shemshuchenko. – K.: Yzdatel'skiy Dom «Yurydychna knyha», 2000. – 656 s.
6. Markovych A.M. Dnevnyya zapysky Malorossyyskoho podskarbyya heneral'noho Yakova Markovycha / A.M. Markovych. – M.: Tipohrafiya V. Hot'e, 1859. – 432 s.
7. Russkiy Provyntsyal'nyy Nekropol'. Kartoteka N.P. Chulkova yz sobranyya Hosudarstvennoho Lyteraturnoho Muzeya. – M.: «Éllys Lak», 1996. – 461 s.
8. Putsko V.H. Hlukhiv's'ki kam'yani khresty // Sivershchyna v konteksti istoriyi Ukrayiny. Zbirnyk naukovykh prats'. Materialy shostoyi nauково-praktychnoyi konferentsiyi. – Sumy: Vydavnychyy dim «Ellada», 2007. – С. 100–101.
9. Zaytseva N.O. Hlukhiv's'ki nadhrobky // Sivershchyna v istoriyi Ukrayiny. Zbirnyk naukovykh prats'. Vypusk 6. – K. – Hlukhiv: TOV «VIO-polihrafiya», 2013. – С. 53–55.
10. Kovalenko YU.O. Istoriya, zakarbovana v nadhrobkakh // Sobornyy maydan. – 2009. – 3 (33). – S. 1.
11. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Kuksyny // Sobornyy maydan. – 2014. – 1 (61). – S. 2–3.
12. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Malchenko // Sobornyy maydan. – 2014. – 3 (63). – S. 3.
13. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Beky // Sobornyy maydan. – 2014. – 4 (64). – S. 2–3.
14. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Bakhmatskiy // Sobornyy maydan. – 2014. – 5 (65). – S. 3.
15. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Smakovskyy // Sobornyy maydan. – 2014. – 6 (66). – S. 7–8.
16. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Shyhoryn. Shemshukovy // Sobornyy maydan. – 2015. – 3 (69). – S. 2–4.
17. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Konstantynova. Kharytonenky // Sobornyy maydan. – 2015. – 4 (70). – S. 6–7.
18. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Bohdanovych. Kozachek // Sobornyy maydan. – 2015. – 5 (71). – S. 6–8.
19. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Snezhkovy // Sobornyy maydan. – 2015. – 6 (72). – S. 4–5.
20. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Pysarevych. Samokvasovy // Sobornyy maydan. – 2016. – 1 (73). – S. 6–7.
21. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Holubovy. Holubov // Sobornyy maydan. – 2016. – 3 (75). – S. 4–5.
22. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Kolonyus. Zaykovskyye // Sobornyy maydan. – 2016. – 4 (76). – S. 4–5.
23. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Kuznetsov // Sobornyy maydan. – 2016. – 5 (77). – S. 3.
24. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Tyshchenko-Myshchenko // Sobornyy maydan. – 2016. – 6 (78). – S. 5.
25. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Andryevskyy // Sobornyy maydan. – 2017. – 1 (79). – S. 3.
26. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Prysnenko // Sobornyy maydan. – 2017. – 2 (80). – S. 6.
27. Nazarova V.V. Tropynkamy hlukhovskyykh kladbyshch. Bryukhachev // Sobornyy maydan. – 2017. – 3 (81). – S. 6.

28. Miroshnychenko O.M. U kozhnogo sviy khrest // Sobornyy maydan. – 2011. – 5 (47). – S. 3.
29. Miroshnychenko O.M. Memorial'ni pam'yatky Hlukhova KHIKH – pochatku KHKH st. Voznesens'ke kladovyshche // Nizhyn'ska starovyna. Zbirnyk rehional'noyi istoriyi ta pam'yatkoznavstva. Vypusk 24 (27). – Nizhyn – Kyiv: PP «Lysenko M.M.», 2017. – S. 109–115.
30. Miroshnychenko O.M. Novi znakhidky memorial'nykh pam'yatok KHIKH – pochatku KHKH st. na Voznesens'komu kladovyshchi // Sivershchyna v istoriyi Ukrainy. Naukove vydannya. Vypusk 10. – Hlukhiv – Kyiv: PP «Lysenko M.M.», 2017. – S. 86–89.
31. Miroshnychenko O.M. Khrestorstvo na Hlukhivshchyni u KHIKH – na pochatku KHKH st. // Konotops'ki chytannya. Vypusk VIII. – Nizhyn: PP «Lysenko M.M.», 2017. – S. 174–176.
32. Vechers'kyy V.V. Pam'yatky arkhitektury y mistobuduvannya Livoberezhnoyi Ukrainy / V.V. Vecherskyy. – K.: Vydavnychy dim A.S.S., 2005. – 586 s.
33. ДАЧО, ф. 127, оп. 16, spr. 100, ark. 12–13.

УДК 7: 711: = 161.2: 477-04: 477: 282.24

Святець Г. О.
старший науковий співробітник
Сумського обласного художнього музею
імені Н. Онацького

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ

У статті розглядаються основні критерії розвитку художнього музею в контексті інноваційної діяльності. Важлива увага приділяється поточним та майбутнім прогресивним реформам і позитивним наслідкам їх реалізації.

Ключові слова: музей, реформування, співпраця, освітній центр, туризм, інтерактивні моменти.

Святець А. О. Концептуальные основы развития художественного музея в контексте реформирования. В статье рассматриваются основные критерии развития художественного музея в контексте инновационной деятельности. Важное внимание уделяется текущим и будущим прогрессивным реформам, а также позитивным последствиям их реализации.

Ключевые слова: музей, реформирование, сотрудничество, образовательный центр, туризм, интерактивные моменты.

Sviatset A. O. Conceptual foundations for the development of an art museum in the context of reform. The article considers the main criteria for the development of an art museum in the context of innovation activity. Important attention is paid to current and future progressive reforms and the positive effects of their implementation.

Key words: museum, reform, cooperation, educational center, tourism, interactive moments.

Сумський обласний художній музей ім. Никанора Онацького, за кількісним і якісним складом свого зібрання, вважається одним із найкращих музеїв України. Наразі його колекція нараховує близько 17 тис. експонатів. Відповідно до основних Статутних напрямків діяльності (науково-дослідна, обліково-фондова, пам'яткоохоронна, реставраційна, експозиційно-виставкова, культурно-освітня) протягом багатьох років наукові співробітники нашого закладу використовували традиційні способи ведення роботи. Виклики теперішнього інформаційного часу, АТО на сході України, включення держави до безвізового режиму з Євросоюзом, а також святкування 100-річчя заснування музею у 2020 р., змусили нас суттєво замислитися над новими концептуальними засадами в контексті реформування закладу на наступні роки.

Наукові співробітники СОХМ ім. Н. Онацького активно співпрацюють з усіма як навчальними, так і не навчальними установами. Ми запрошуємо дітей на інтерактивні майстер-класи з витинанки, графіки та живопису, читання поезії Т. Г. Шевченка різними мовами світу, прослуховування чистої української класичної музики (інструментальна гра на вернісажах та заходах молоді з училища ім. Д. Бортнянського, Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, сумської обласної філармонії та ін.). Працівники музею організують спільні виставки художників («Шевченко та художники його доби», «Мандри по всесвіту всьому...») та майстрів декоративно-ужиткового мистецтва («Кращий твір року» [3], «Букет із ніжних звуків фарб» [5]). Живе спілкування з аудиторією допомагає відвідувачам відчувати себе повноцінними членами суспільства, інтелектуально розвантажитись від подій, що відбуваються на сході.

Однією з науково-освітніх робіт є контакти з різними музеями України та світу: проводимо обмін виставками, надаємо методичну допомогу, беремо участь у конференціях (та скайп-конференціях), атрибуціях творів XVI-XIX ст. (відбувається переважно завдяки Інтернету). Починаючи з 2016 р. музейники запровадили показ трьох пересувних виставок: «Мальовнича Україна», «Нематеріальна культурна спадщина: петриківські розписи, крелевецькі рушники» [7] та «Становлення музейної справи на Сумщині.

Н. Онацький: історія, факти, документи, творчість» [8] (вже